مجله اقتصادی
شماره‌های ۹ و ۱۰، آذر و دی ۱۳۹٦، صفحات ۵۱-۲۳

صادرات غیرنفتی و واردات کالا در سال‌های ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی گستره اقتصادی (BEC)

فرزانه عباسی
کارشناس ارشد علوم اقتصادی
abasi.farzane4@gmail.com

کمیسیون آمار سازمان ملل در سال ۱۹٦۵ دسته‌بندی کلانی از سیستم طبقه‌بندی‌های تجاری با عنوان طبقه‌بندی گستره اقتصادی یا BEC ایجاد کرده است که در این روش در طبقات اقتصادی کالاهای تجاری، مواد غذایی از صنعتی متمایز و همچنین تجهیزات سرمایه ای، کالاهای مصرفی بادوام و بی دوام با هدف تحلیل‌های اقتصادی کلان از یکدیگر تفکیک شده‌اند که می توان از این طبقه‌بندی با هدف تفکیک کالاهای تجاری به‌صورت مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای بهره‌برداری نمود. در این تحقیق تلاش شده است تا از طریق انطباق محصولات تجاری کدهای نظام هماهنگ (HS) گمرک جمهوری اسلامی ایران، محصولات تجاری به تفکیک طبقه‌بندی BEC استخراج شود. با انطباق کدهای تعرفه محصولات تجاری کشور از HS به BEC می توان اذعان داشت که کالاهای واسطه‌ای دارای بیشترین سهم و کالاهای نهایی مصرفی و سرمایه ای سهم ناچیزی از سبد صادرات غیرنفتی و واردات کشور را طی سال‌های ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵ داشته‌اند، به طوری که در سال ۱۳۹۵ بیش از ۷٤ درصد از سبد صادرات غیرنفتی کشور به لحاظ دلاری و حدود ٥٤ درصد از سبد واردات کشور به لحاظ ارزش دلاری در اختیار اقلام واسطه‌ای است.

واژگان کلیدی: طبقه‌بندی گستره اقتصادی (BEC)، کالاهای مصرفی، کالاهای واسطه‌ای، کالاهای سرمایه‌ای.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

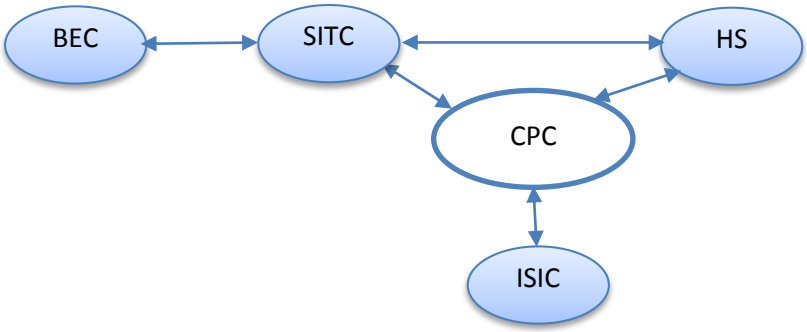
۱. مقدمه

اهمیت اطلاعات اقتصادی به‌گونه‌ای است که امروزه به‌عنوان عامل اصلی برنامه‌ریزی برای توسعه ملی محسوب می‌شود و دولت‌ها از این ابزار برای نظارت بر برنامه‌های توسعه‌ای خود استفاده می‌کنند. با توجه به اینکه توسعه صادرات یکی از مهم‌ترین مباحث مطرح‌شده در رشد و توسعه اقتصادی کشورهاست، لذا دسترسی دقیق و منظم به اطلاعات تجاری کالاها می‌تواند نظارت مؤثر دولت‌ها را بر مسیر تحقق اهداف توسعه‌ای به دنبال داشته باشد. در این راستا برای دسترسی به مبانی اطلاعاتی قابل اطمینان و صحیح در حوزه تجارت کالا، می‌توان از طبقه‌بندی‌های بین‌المللی برای جمع‌آوری اطلاعات در این حوزه بهره‌برداری کرد.

طبقه‌بندی فرایندی است که به سازمان‌دهی اطلاعات با نظم سیستماتیک و منطقی می‌پردازد. امروزه سیستم‌های طبقه‌بندی و کدگذاری، عناصر بنیادی فرایند کسب‌وکار محسوب می‌شوند. با توجه به نقش بسیار مهم طبقه‌بندی در تحلیل شرایط موجود و برنامه‌ریزی برای نیل به اهداف آتی، سازمان ملل متحد این مهم را به‌عنوان ابزاری مؤثر مورد پیگیری و بررسی قرار می‌دهد. در این راستا می‌توان اشاره داشت که بر اساس آمار سازمان ملل تاکنون ۴۲۲ طبقه‌بندی (شامل فعالیت‌ها و محصولات) در ۱۱۸ کشور جهان مورد استفاده قرار گرفته است. در این بین مهم‌ترین طبقه‌بندی‌هایی که در مسیر تکامل تاریخی به‌عنوان اصلی‌ترین بنیان‌های اطلاعاتی در زنجیره دسته‌بندی اطلاعات اقتصادی و تجاری مورد استفاده قرار می‌گیرند، می‌توان به‌صورت سیستم‌های طبقه‌بندی بین‌المللی شامل ISIC (سیستم طبقه‌بندی استاندارد صنعتی)[1]، CPC (طبقه‌بندی بر مبنای محصول)[2]، SITC (طبقه‌بندی استاندارد تجارت بین‌المللی)[3]، HS (نظام هماهنگ توصیف و کدگذاری کالاها)[4] و BEC (طبقه‌بندی گستره اقتصادی)[5] دانست. ارتباط بین این طبقه‌بندی‌ها را می‌توان به‌صورت تصویر شماره (۱) نشان داد.

1. International Standard Industrial Classification
2. Central Product Classification
3. Standard International Trade Classification
4. Harmonized Commodity Description & Coding System
5. Broad Economic Categories

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

نمودار ۱. ارتباط بین طبقه‌بندی‌های بین‌المللی

سیستم طبقه بندی فعالیت های اقتصادی ISIC و سیستم طبقه بندی محصول SITC بیش از ۶۰ سال پیش طراحی شده و باسابقه‌ترین سیستم‌های طبقه‌بندی در سراسر جهان محسوب می‌شوند که در جهت فراهم آوردن زبانی مشترک به ترتیب در زمینه های فعالیت های اقتصادی و تجارت کالاها بین کشورها به وجود آمده‌اند. سیستم طبقه بندی بر مبنای محصولات یا CPC مقدماتی نیز که یکی از طبقه‌بندی‌های مرجع سازمان ملل محسوب می‌شود، در سال ۱۹۸۹ میلادی ایجاد شد و تا سال ۲۰۰۷ میلادی سه بار ویرایش شده است. سیستم‌هایی مانند SITC، CPC، ISIC و BEC با یک نگاه کلان آماری و برای سامان‌دهی به گزارش‌های بین‌المللی کشورها طراحی شده‌اند. سیستم طبقه‌بندی نظام هماهنگ توصیف و کدگذاری کالاها با عنوان HS نیز برای هماهنگ سازی فعالیت های ورودی و خروجی کالاها از مبادی گمرک کشورها در سال ۱۹۸۳ میلادی ایجاد و در سال ۱۹۸۸ میلادی اجرایی شد و تا سال ۲۰۰۷ میلادی سه بار ویرایش شده است.

در حال حاضر در کشور ما مرکز آمار و بانک مرکزی به ترتیب متولی اصلی تولید آمارهای اقتصادی بر مبنای طبقه‌بندی‌های ISIC و CPC با هدف طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی کشور هستند و گمرک نیز در حوزه تجارت کالایی کشور متولی تولید آمار تجارت بر مبنای HS است. باوجود نقش بسیار مهم تجارت در رشد اقتصادی و اهمیت آن در بررسی‌های کلان اقتصادی کشور، مرجع خاصی در کشور برای تولید آمار مستمر تجارت بر مبنای طبقه‌بندی‌های SITC و BEC وجود ندارد. لذا در این مطالعه سعی شده است با فرایند تعبیه‌شده سازمان ملل متحد در مورد

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

تبدیل طبقه‌بندی‌های موجود[1]، کدهای تجاری کشور بر اساس HS به محصولات تجاری بر اساس طبقه‌بندی BEC تبدیل شوند و تحلیلی کلان از تغییرات فضای تجاری کلان کشور در صادرات غیرنفتی طی نه ماهه سال جاری در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته ارائه کرد.

۲. طبقه‌بندی گستره اقتصادی (BEC)

طبقه بندی BEC یک نوع طبقه بندی کالا تا سطح ۳ رقمی است که کالاها را بر اساس مصرف نهایی گروه‌بندی می کند. این نوع طبقه‌بندی معمولاً برای تحلیل‌های اقتصادی داده‌های تجارت بین‌المللی کالا به کار برده می‌شود. این طبقه‌بندی در سال ۱۹۶۵ میلادی توسط بخش آماری سازمان ملل (UNSD) به منظور تفکیک کالاها با توجه به کاربردشان توسعه پیدا کرده است. بر اساس این نظام آماری می توان کالاها را به بخش های مختلفی شامل غذا، مواد اولیه صنعتی، تجهیزات سرمایه‌ای، کالاهای مصرفی بادوام و کالاهای مصرفی بی‌دوام طبقه‌بندی کرد و همچنین می‌توان با این رویکرد طبقه‌بندی کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای را نیز به دست آورد. سطوح مختلف طبقه‌بندی مذکور به شرح جدول شماره (۱) است و در این مطالعه عملکرد صادرات غیرنفتی و واردات کشور در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ بر اساس این طبقه‌بندی تحلیل می‌شود.

جدول ۱. انواع محصولات بر اساس طبقه‌بندی BEC

کد و عناوین	کد و عناوین
۱- مواد غذایی و آشامیدنی	۴- کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) و قطعات و لوازم جانبی
۱۱ مواد خام	۴۱ کالاهای سرمایه‌ای (کالای سرمایه‌ای)
۱۱۱ عمدتاً برای صنعت (کالای واسطه‌ای)	۴۲ قطعات و لوازم جانبی (کالای واسطه‌ای)
۱۱۲ عمدتاً برای مصرف خانگی (کالای مصرفی)	۵- تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی
۱۲ محصولات فرآوری شده	۵۱ خودرو سواری
۱۲۱ عمدتاً برای صنعت (کالای واسطه‌ای)	۵۲ سایر

1 Conversion table HS 2012 to BEC

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

ادامه جدول ۱. انواع محصولات بر اساس طبقه‌بندی BEC

کد و عناوین	کد و عناوین
۱۲۲ عمدتاً برای مصرف خانگی (کالای مصرفی)	۵۲۱ صنعتی (کالای سرمایه‌ای)
۲- محصولات صنعتی که در جای دیگر ذکر نشده	۵۲۲ غیرصنعتی (کالای مصرفی)
۲۱ مواد خام (کالای واسطه‌ای)	۵۳ قطعات و لوازم جانبی (کالای واسطه‌ای)
۲۲ محصولات فرآوری شده (کالای واسطه‌ای)	۶- کالاهای مصرفی که در جای دیگر ذکر نشده
۳- سوخت و روان‌کننده‌ها	۶ با دوام (کالای مصرفی)
۳۱ مواد خام (کالای واسطه‌ای)	۶۲ نیمه با دوام (کالای مصرفی)
۳۲ محصولات فرآوری‌شده	۶۳ بی‌دوام (کالای مصرفی)
۳۲۱ بنزین (Spirit Motor)	۷- کالاهایی که در جای دیگر ذکر نشده
۳۲۲ سایر (کالای واسطه‌ای)	

مأخذ: United Nations

۳. عملکرد صادرات غیرنفتی کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

بر اساس کدهای تعرفه هشت رقمی HS و آمار گمرک، در سال ۱۳۹۵ میزان صادرات قطعی کالاهای غیرنفتی کشور با احتساب میعانات گازی (به استثنای نفت خام، نفت کوره و نفت سفید و همچنین بدون صادرات از محل تجارت چمدانی) بالغ بر ۱۲۹،۶۴۸ هزار تن و به ارزش ۴۳،۹۳۰ میلیون دلار بوده است که در مقایسه با سال ۱۳۹۴ افزایشی ۳۸,۰۶ درصدی در وزن و ۳,۵۴ درصدی در ارزش دلاری داشته است.

در جدول شماره (۲) سهم بخش‌های اصلی از صادرات در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ در طبقه‌بندی مذکور ارائه شده است.

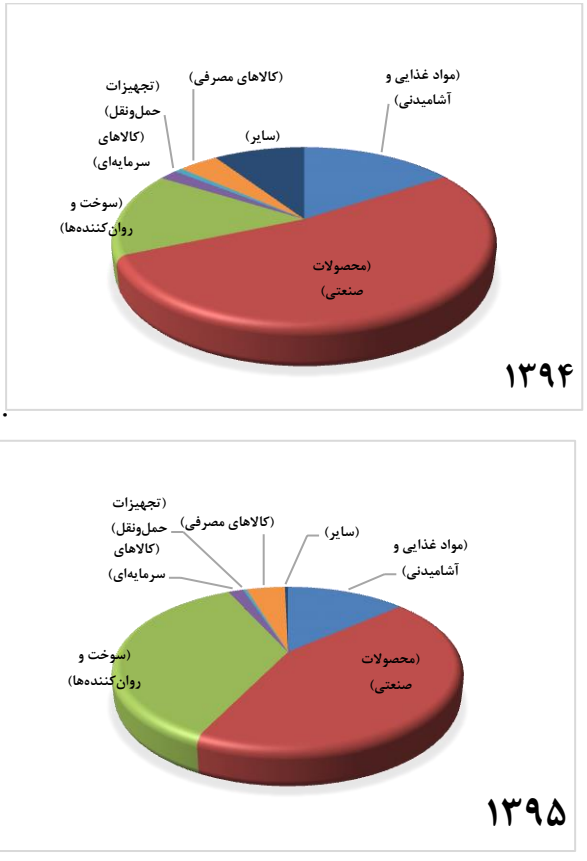
جدول ۲. سهم ارزشی محصولات صادراتی بر اساس طبقه‌بندی BEC (درصد)

سال	کد ۱ (مواد غذایی و آشامیدنی)	کد ۲ (محصولات صنعتی)	کد ۳ (سوخت و روان‌کننده‌ها)	کد ۴ (کالاهای سرمایه‌ای)	کد ۵ (تجهیزات حمل‌ونقل)	کد ۶ (کالاهای مصرفی)	کد ۷ سایر
۱۳۹۵	۱۳,۵۱	۴۳,۸۷	۳۶,۰۶	۱,۷۰	۰,۴۰	۴,۳۸	۰,۳۴
۱۳۹۴	۱۵,۷۶	۵۲,۵۵	۱۵,۳۳	۱,۸۶	۰,۸۰	۴,۱۲	۹,۳۲

مأخذ: محاسبات گزارش بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

همان‌طور که قابل‌مشاهده است بیشترین سهم صادرات غیرنفتی کشور مربوط به کد ۲ با عنوان محصولات صنعتی است که سهم آن از ۵۲,۵۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۴۳,۸۷ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. کمترین سهم در بین محصولات صادراتی کشور را تجهیزات و لوازم جانبی حمل‌ونقل داشته که از ۰,۸۰ درصد در سال ۹۴ به ۰,۴۰ درصد در ۱۳۹۵ کاهش یافته است. سهم محصولات سوختی و روان‌کننده‌ها در این مدت نسبت به مدت مشابه سال گذشته افزایش قابل‌ملاحظه‌ای داشته که این افزایش مرهون ورود میعانات گازی در بین محصولات صادرات غیرنفتی از ابتدای سال ۱۳۹۵ است که سهم آن را از ۱۵,۳۳ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۳۶,۰۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش داده است (توضیحات بیشتر در ارتباط با میعانات گازی و کد ۳ در پیوست ارائه شده است). سهم مواد غذایی و آشامیدنی نیز از ۱۵,۷۶ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱۳,۵۱ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.

مأخذ: محاسبات گزارش

نمودار ۲. سهم کالاهای صادرات غیرنفتی بر اساس طبقه‌بندی BEC در سال‌های ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

۳-۱. جزئیات بیشتر صادرات غیرنفتی کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

جدول ۳. محصولات صادراتی کد ۱ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC			۱۳۹۴			۱۳۹۵			درصد تغییرات. ارزشی
کد ۱- مواد غذایی و آشامیدنی			وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	
کد ۱۱-	۱۱۱	مصارف صنعتی	۴۸,۶۱	۲۲۵,۶۸	۶۸,۶۹	۴۸,۷۸	۲۲۱,۱۵	۶۶,۰۵	۱,۷۴
مواد خام	۱۱۲	مصرف خانگی	۳۸۲۲,۶۱	۳۶۲۸,۵۲		۴۶۸۱,۷۸	۳۷۰۰,۲۶		
کد ۱۲- محصولات فرآوری شده	۱۲۱	مصارف صنعتی	۸۲,۶۵	۱۰۶,۲۰	۳۱,۳۱	۱۷۱,۱۶	۱۷۱,۳۱	۳۳,۹۵	۱۴,۷۳
	۱۲۲	مصرف خانگی	۸۲۱,۹۰	۱۶۵۰,۶۳		۸۹۵,۱۵	۱۸۴۴,۲۲		

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۳) در حدود ۶۶ درصد از مواد غذایی و آشامیدنی صادراتی کشور طی سال ۱۳۹۵ را مواد خام و در حدود ۳۴ درصد آن را محصولات فرآوری‌شده با مصارف خانگی و صنعتی تشکیل داده است. ارزش صادرات هر دو گروه مواد خام و محصولات فرآوری‌شده مواد غذایی و آشامیدنی (کد ۱) در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به‌ترتیب با رشد ۱,۷۴ و ۱۴,۷۳ درصدی مواجه بوده است. از نظر وزنی صادرات مواد خام مواد غذایی و آشامیدنی برای مصارف صنعتی تقریباً ثابت بوده، ولی برای مصارف خانگی ۲۲,۴۸ درصد رشد داشته است و مصارف صنعتی محصولات فرآوری‌شده از نظر وزنی دارای ۱۰۷ درصد و از نظر ارزشی دارای ۶۱,۳۱ درصد رشد بوده است.

جدول ٤. محصولات صادراتی کد ۲ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			درصد تغییرات ارزشی
کد ۲- سایر محصولات صنعتی		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	
۲۱	مواد خام	۱۹۵۳۲,۲۹	۱۲۸۳,۷۵	۶,۸۶	۳۰۸۶۶,۲۰	۱۷۸۶,۶۳	۹,۲۷	۳۹,۱۷
۲۲	محصولات فرآوری‌شده	۴۰۸۹۴,۹۴	۱۷۴۲۹,۲۹	۹۳,۱۴	۴۶۲۲۸,۳۶	۱۷۴۸۵,۰۱	۹۰,۷۳	۰,۳۲

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

بـر اسـاس اطلاعـات جـدول شـماره (۴) در سـال ۱۳۹۵، در حـدود ۹,۲۷ درصـد از ارزش محصولات صنعتی صادراتی کشور را مـواد خـام و ۹۰,۷۳ درصـد آن را محصـولات فـرآوری‌شـده تشکیل داده است. با توجه به عملکرد صادراتی کشور در ایـن بخـش، درصـد تغییـرات ارزش مـواد خام و محصولات فرآوری‌شده در سال ۱۳۹۵ نسبت به سـال ۱۳۹۴ بـه‌ترتیـب ۳۹,۱۷ و ۰,۳۲ درصـد بوده است. شایان ذکر است که محصولات صنعتی در سایر طبقات نظیر تجهیزات حمل‌ونقل در کـد ۵ نیز وجود دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد.

جدول ۵. محصولات صادراتی کد ۳ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			درصد تغییرات ارزشی
کد ۳- سوخت و روان‌کننده‌ها		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی درصد	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی درصد	
کد ۳۱- مواد خام		۱۸۲,۶۷	۵,۵۸	۰,۱۰	۱۸۸۸۰,۴۲	۷۳۲۶,۷۲	۴۶,۲۶	۱۳۱۳۰۵,۸۳
کد ۳۲- محصولات فرآوری‌شده	۳۲۱ محصولات فرآوری‌شده	۲۲۰۸,۴۲	۱۵۹۶,۴۱	۹۹,۹۰	۸۵۷۱,۱۳	۳۲۱۱,۷۲	۵۳,۷۴	۵۶,۱۲
	۳۲۲ سایر	۷۱۳۶,۵۹	۳۸۵۶,۴۲		۱۷۷۹۳,۴۴	۵۳۰۱,۲۹		

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۵) که مربوط به کد ۳ با عنوان سوخت و روان کننده هاست، افـزایش قابل‌ملاحظه‌ای در کد ۳۱ آن باعنوان مواد خام گزارش شده اسـت کـه ایـن موضـوع مرهـون اضـافه شدن محصول میعانات گازی در ردیـف تعرفـه کالاهـای صـادرات غیرنفتـی کشـور از ابتـدای سـال ۱۳۹۵ اسـت. آمـار مربـوط بـه صـادرات ایـن محصـول بـا در نظـر گـرفتن ردیـف تعرفـه مجـزای (۲۷۰۹۰۰۱۰HS)، از ابتدای سال ۱۳۹۵ به گزارش‌های آماری صادرات غیرنفتی گمرک اضافه شـده است. لذا می توان افزایش سهم مـواد خـام ایـن گـروه را ناشـی از افـزایش بـیش از ۷ میلیـارد دلاری ارزش میعانات گازی دانست که در سال ۱۳۹۵ به صادرات غیرنفتی کشور اضافه شده است.

این بخش (کد ۳) در حدود ۳۶,۰۶ درصد از سهم صادرات غیرنفتی کشور را در سال ۱۳۹۵ بـه خود اختصاص داده است (جدول ۲). سهم مواد خام در این طبقه از ۰,۱۰ درصـد در سـال ۱۳۹۴ بـه ۴۶,۲۶ درصـد در سـال ۱۳۹۵ افـزایش یافتـه اسـت. محصـولات فـرآوری‌شـده طبقـه سـوخت و روان‌کننده‌ها نیز از نظر ارزشی در سال ۱۳۹۵ نسبت بـه سـال ۱۳۹۴ بـا رشـد ۵۶,۱۲ درصـدی روبـرو

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

بوده است (توضیحات بیشتر در ارتباط با صادرات میعانات گازی بر اساس اطلاعات گمرک را می‌توان در پیوست – جدول شماره ۱۱ – ملاحظه کرد).

جدول ٦. محصولات صادراتی کد ٤ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۴- کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) و قطعات و لوازم جانبی آن		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن هزار تن	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
۴۱	کالاهای سرمایه‌ای	۱۳۰,۶۷	۵۶۰,۶۵	۸۴,۷۴	۱۲۵,۹۴	۵۶۹,۹۲	۷۶,۱۳	۱,۶۵
۴۲	قطعات و لوازم جانبی	۱۸,۴۳	۱۰۰,۹۴	۱۵,۲۶	۱۷,۳۱	۱۷۸,۷۲	۲۳,۸۷	۷۷,۰۵

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) سهم ناچیزی در حدود ۱,۷۰ درصد از کل صادرات غیرنفتی کشور را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۴ این طبقه در حدود ۱,۸۶ درصد از صادرات غیرنفتی را داشته است. بر اساس آمار مربوط به کد ۴ در جدول (۶)، ارزش کل صادرات محصولات سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) از ۶۶۱,۵۹ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۷۴۸,۶۴ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش و از نظر وزنی در این مدت از ۱۴۹,۱۰ به ۱۴۳,۲۵ هزار تن کاهش یافته است. صادرات کالاهای واسطه‌ای این طبقه، شامل قطعات و لوازم جانبی مربوطه، از نظر وزنی کاهش ولی از نظر ارزشی افزایش داشته است، به‌طوری‌که از ۱۸,۴۳ هزار تن وزن در سال ۱۳۹۴ به ۱۷,۳۱ هزار تن در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته ولی از نظر ارزشی طی این دوره با رشد ۷۷,۰۵ درصدی مواجه بوده است.

جدول ۷. محصولات صادراتی کد ۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۵- تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
۵۱- خودرو سواری		۲,۱۱	۱۳,۹۳	۴,۸۸	۶,۵۲	۳۹,۵۴	۲۲,۶۴	۱۸۳,۹۵
۵۲ محصولات فرآوری‌شده	صنعتی ۵۲۱	۱۱,۶۹	۳۳,۰۷	۱۲,۷۲	۴,۵۸	۱۷,۱۳	۱۰,۷۵	-۴۸,۱۹
	غیرصنعتی ۵۲۲	۰,۶۲	۳,۱۸		۰,۳۹	۱,۶۵		
۵۳-قطعات و لوازم جانبی		۵۰,۱۲	۲۳۴,۹۲	۸۲,۴۰	۲۹,۷۲	۱۱۶,۳۲	۶۶,۶۰	-۵۰,۴۹

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

بر اساس اطلاعات جدول (۷) کل صادرات تجهیزات حمل‌ونقل و لوازم جانبی در سال ۱۳۹۵ با کاهش ۳۷,۴۸ درصدی در ارزش صادرات نسبت به سال قبل مواجه بوده است. با این وجود ارزش صادرات خودروهای سواری کشور با رشد ۱۸۴ درصدی از ۱۳,۹۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۳۹,۵۴ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. البته لازم به ذکر است که این بخش (تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی) در سال ۱۳۹۵ سهم ناچیزی در حدود ۰,۴ درصد از صادرات غیرنفتی کشور را به خود اختصاص داده و در سال ۱۳۹۴ در حدود ۰,۸ درصد سهم از صادرات غیرنفتی را داشته است (جدول ۲). محصولات فرآوری‌شده و قطعات و لوازم جانبی به‌ترتیب طی دوره مورد بررسی با کاهش ۴۸,۱۹ درصد و ۵۰,۴۹ درصدی مواجه بوده است.

جدول ۸. محصولات صادراتی کد ٦ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			درصد تغییرات ارزشی
کد ۶- کالاهای مصرفی در جاهای دیگر ذکر نشده است		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	
۶۱	کالای مصرفی با دوام	۷۴,۶۲	۷۰۶	۴۵,۲۳	۸۲,۳۲	۷۷۸,۴۷	۴۳,۰۵	۱۰,۲۶
۶۲	کالای مصرفی نیمه با دوام	۲۰۴,۸۶	۵۷۲,۲۸	۳۶,۶۶	۲۸۶,۶۴	۷۲۸,۷۸	۴۰,۳۰	۲۷,۳۵
۶۳	کالای مصرفی بی‌دوام	۱۶۰,۰۹	۲۸۲,۶۶	۱۸,۱۱	۱۶۵,۷۶	۳۰۱,۱۵	۱۶,۶۵	۶,۵۴

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

در رابطه با کالاهای مصرفی که در حدود ۴,۳۸ درصد از کل صادرات غیرنفتی را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده (جدول ۲)، بر اساس اطلاعات جدول (۸) ارزش صادرات آن با رشد ۱۵,۵۸ درصدی از ۱۵۶۰,۹۴ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۱۸۰۸,۳۹ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. بین کالاهای مصرفی در سال ۱۳۹۵، محصولات مصرفی بادوام ۴۳,۰۵ درصد، محصولات مصرفی نیمه‌بادوام ۴۰,۳۰ درصد و در حدود ۱۶,۶۵ درصد باقی‌مانده را محصولات مصرفی بی‌دوام به خود اختصاص داده است. طی دوره مورد بررسی کالاهای مصرفی نیمه‌بادوام با ۲۷,۳۵ درصد دارای بیشترین رشد بوده است. طی این مدت کالاهای مصرفی بادوام و کالاهای مصرفی بی‌دوام نیز به‌ترتیب با رشد ۱۰,۲۶ و ۶,۵۴ درصدی مواجه بوده است.

جدول کلی آمار صادرات غیرنفتی سال ۱۳۹۵ و مدت مشابه سال گذشته بر اساس طبقه‌بندی BEC در جدول شماره (۹) ارائه شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

جدول ۹. محصولات صادراتی سال ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC				۱۳۹۴		۱۳۹۵		تغییرات سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴	
				وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (درصد)	ارزش دلاری (درصد)
مواد غذایی و آشامیدنی	۱۱	۱۱۱	مواد خام عمدتاً برای صنعت	۴۸/۶۱	۲۲۵/۶۸	۴۸/۷۸	۲۲۱/۱۵	۰/۳۷	-۲/۰۱
		۱۱۲	مواد خام عمدتاً برای مصرف خانگی	۳،۸۲۲/۶۱	۳،۶۲۸/۵۲	۴،۶۸۱/۷۸	۳،۷۰۰/۲۶	۲۲/۴۸	۱/۹۸
	۱۲	۱۲۱	مواد فرآوری‌شده برای صنعت	۸۲/۶۵	۱۰۶/۲۰	۱۷۱/۱۶	۱۷۱/۳۱	۱۰۷/۰۹	۶۱/۳۱
		۱۲۲	مواد فرآوری‌شده برای مصرف خانگی	۸۲۱/۹۰	۱،۶۵۰/۶۳	۸۹۵/۱۵	۱،۸۴۴/۲۲	۸/۹۱	۱۱/۷۳
محصولات صنعتی	۲۱		مواد خام	۱۹،۵۳۲/۲۹	۱،۲۸۳/۷۵	۳۰،۸۶۶/۲۰	۱،۷۸۶/۶۳	۵۸/۰۳	۳۹/۱۷
	۲۲		محصولات فرآوری‌شده	۴۰،۸۹۴/۹۴	۱۷،۴۲۹/۲۹	۴۶،۲۲۸/۳۶	۱۷،۴۸۵/۰۱	۱۳/۰۴	۰/۳۲
سوخت و روان‌کننده‌ها	۳۱		مواد خام	۱۸۲/۶۷	۵/۵۸	۱۸،۸۸۰/۴۲	۷،۳۲۶/۷۲	۱۰،۲۳۵/۷۰	۱۳۱،۳۰۵/۸۳
	۳۲	۳۲۱	محصولات فرآوری‌شده	۲،۲۰۸/۴۲	۱،۵۹۶/۴۱	۸،۵۷۱/۱۳	۳،۲۱۱/۷۲	۲۸۸/۱۱	۱۰۱/۱۸
		۳۲۲	سایر	۷،۱۳۶/۵۹	۳،۸۵۶/۴۲	۱۷،۷۹۳/۴۴	۵،۳۰۱/۲۹	۱۴۹/۳۳	۳۷/۴۷

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

ادامه جدول ۹. محصولات صادراتی سال ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC				۱۳۹۴		۱۳۹۵		تغییرات سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴	
کالای سرمایه‌ای	۴۱		کالاهای سرمایه‌ای	۱۳۰/۶۷	۵۶۰/۶۵	۱۲۵/۹۴	۵۶۹/۹۲	-۳/۶۲	۱/۶۵
	۴۲		قطعات و لوازم جانبی	۱۸/۴۳	۱۰۰/۹۴	۱۷/۳۱	۱۷۸/۷۲	-۶/۰۹	۷۷/۰۵
تجهیزات حمل‌ونقل، قطعات جانبی	۵۱		خودرو سواری	۲/۱۱	۱۳/۹۳	۶/۵۲	۳۹/۵۴	۲۰۸/۶۸	۱۸۳/۹۵
	۵۲	۵۲۱	سایر کالاهای صنعتی	۱۱/۶۹	۳۳/۰۷	۴/۵۸	۱۷/۱۳	-۶۰/۸۲	-۴۸/۲۱
		۵۲۲	سایر کالاهای غیرصنعتی	۰/۶۲	۳/۱۸	۰/۳۹	۱/۶۵	-۳۷/۸۸	-۴۸/۰۷
	۵۳		قطعات و لوازم جانبی	۵۰/۱۲	۲۳۴/۹۲	۲۹/۷۲	۱۱۶/۳۲	-۴۰/۷۲	-۵۰/۴۹
سایر کالاهای مصرفی	۶۱		بادوام (کالای مصرفی)	۷۴/۶۲	۷۰۶/۰۰	۸۲/۳۲	۷۷۸/۴۷	۱۰/۳۲	۱۰/۲۶
	۶۲		نیمه بادوام (کالای مصرفی)	۲۰۴/۸۶	۵۷۲/۲۸	۲۸۶/۶۴	۷۲۸/۷۸	۳۹/۹۲	۲۷/۳۵
	۶۳		بی‌دوام (کالای مصرفی)	۱۶۰/۰۹	۲۸۲/۶۶	۱۶۵/۷۶	۳۰۱/۱۵	۳/۵۴	۶/۵۴
	۷		سایر	۲،۲۱۱/۶۷	۳،۳۱۹/۱۸	۷۹۲/۰۵	۱۵۰/۳۱	-۶۴/۱۹	-۹۵/۴۷
			مجموع	۷۷،۵۹۵/۵۸	۳۵،۶۰۹/۲۷	۱۲۹،۶۴۷/۶۵	۴۳،۹۳۰/۲۹	۶۷/۰۸	۲۳/۳۷

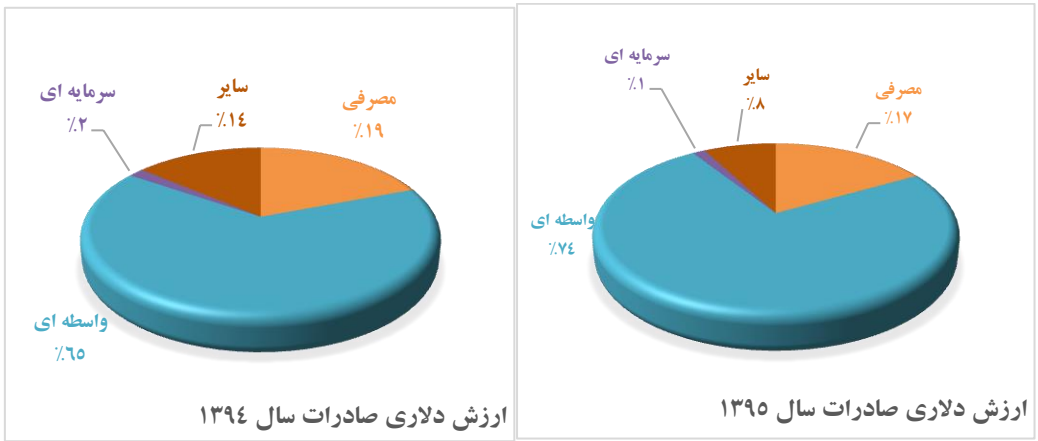
مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

۳-۲. عملکرد صادرات غیرنفتی بر اساس صادرات کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای

کالاهای اقتصادی با توجه به نوع کاربردی که دارند به دو طبقه کالاهای واسطه‌ای و کالاهای نهایی تقسیم می‌شوند. کالای واسطه‌ای کالایی است که برای تولید کالاهای دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد و برخلاف کالاهای نهایی برای استفاده‌کننده نهایی عرضه نمی‌شود. کالاهای نهایی هم با توجه به ماهیت آن‌ها و نوع تقاضای خانوار یا بنگاه به کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای تقسیم می‌شوند. با توجه به ماهیت متفاوت این کالاها و متفاوت بودن تعیین‌کننده‌های تقاضای آن‌ها، این امر طبیعی است که میزان صادرات و واردات آن‌ها روندهای متفاوتی را طی کنند.

طبقه‌بندی کالاهای واسطه‌ای، مصرفی و سرمایه‌ای بر اساس طبقه‌بندی گستره اقتصادی یا BEC در این مطالعه انجام شده است. در سال ۱۳۹۵ بخش عمده‌ای از صادرات غیرنفتی کشور را کالاهای واسطه‌ای با سهمی در حدود ۷۴ درصد تشکیل داده و کالاهای نهایی اعم از مصرفی و سرمایه‌ای درمجموع سهمی در حدود ۱۸ درصد از صادرات غیرنفتی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. رشد مثبت صادرات کشور در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به طور عمده مربوط به کالاهای واسطه‌ای بوده است، به طوری که این بخش از افزایش ۱۳٫۸ درصدی در سهم سبد صادراتی و در حدود ۴۰ درصد رشد ارزش دلاری صادرات برخوردار بوده است، درحالی‌که کالاهای سرمایه‌ای با کاهش ۱٫۱۲ درصدی و کالاهای مصرفی با افزایش ۷٫۴۷ درصدی در ارزش دلاری صادرات مواجه بوده‌اند.

مأخذ: محاسبات تحقیق

نمودار ۳. سهم کالاهای مختلف مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای در صادرات غیرنفتی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹٤

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

نمودار شماره (۲) به مقایسه سهم و ترکیب کالاهای سرمایه‌ای، مصرفی و واسطه‌ای در صادرات غیرنفتی در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ می‌پردازد. برخی از کالاهای تجاری در طبقه‌بندی مذکور به دلیل مصارف متعدد قابل‌شناسایی دقیق نخواهند بود. لذا در این نمودار با عنوان سایر مطرح شده‌اند.

در جدول شماره (۱۰) نیز ارزش محصولات صادراتی به تفکیک کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای برای مقایسه بیشتر ارائه شده است.

جدول ۱۰. سهم و ارزش محصولات صادراتی به تفکیک کاربرد

	سال ۱۳۹۴		سال ۱۳۹۵		۹۵ نسبت به ۹۴
	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	تغییرات ارزشی (درصد)
کالای مصرفی	۶۸۴۳/۲۶	۱۹/۲۱	۷۳۵۴/۵۲	۱۶/۷۴	۷/۴۷
کالای واسطه‌ای	۲۳۲۴۲/۷۸	۶۵/۲۷	۳۲۵۸۷/۱۵	۷۴/۱۷	۴۰/۲
کالای سرمایه‌ای	۵۹۳/۷۲	۱/۶۶	۵۸۷/۰۵	۱/۳۳	-۱/۱۲
سایر	۴۹۲۹/۵	۱۳/۸۴	۳۴۰۱/۵۶	۷/۷۴	-۳۰/۹۹

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

با توجه به نتایج نمودار شماره (۲) و جدول شماره (۱۰) می‌توان بیان داشت که صادرات کالاهای واسطه‌ای در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ هم در ارزش صادراتی و هم در سهم سبد صادراتی کشور با رشد قابل‌ملاحظه‌ای مواجه بوده است، به طوری که از نظر ارزشی در حدود ۴۰,۲ درصد رشد را تجربه کرده و سهم آن نیز از ۶۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به حدود ۷۴ درصد در سال ۱۳۹۵ ارتقا یافته است. این در حالی است که سهم کالاهای مصرفی در سال جاری باوجود رشد ۷ درصدی در ارزش صادرات، کاهش یافته است. سهم کالاهای مصرفی در سبد صادرات کشور از ۱۹,۲۱ درصد در سال ۱۳۹۴ به حدود ۱۶,۷۴ درصد کاهش و در مقابل، ارزش آن در این مدت از ۶۸۴۳,۳ به ۷۳۵۴,۵ میلیون دلار افزایش یافته است. همچنین کالاهای سرمایه‌ای صادراتی کشور طی این مدت دارای سهمی تقریباً ثابت، در حدود ۱ درصد، بوده و از نظر ارزشی نیز با ۱ درصد کاهش روبرو بوده است.

شایان ذکر است که سهم و ارزش دلاری صادرات کالاها گویای ترکیب نامتوازن سبد صادرات کشور است که به نظر می‌رسد این ترکیب ارزش افزوده کمتری را برای کشور دربر داشته

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

باشد، زیرا صادرات کالاهای واسطه‌ای کشور می تواند نمایی از خام فروشی با ارزش افزوده کمتر باشد.

۳-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تحلیل صادرات غیرنفتی

افزایش صادرات به‌عنوان یکی از اجزای تولید ناخالص داخلی، به‌طور طبیعی منجر به بهبود رشد اقتصادی می‌شود که به این اثر «اثر مستقیم» صادرات گفته می‌شود. میزان اثرگذاری صادرات بر رشد فراتر از اثر مستقیم آن است و حضور هرچه بیشتر در بازارهای جهانی و رقابت پذیری ناشی از آن، بهبود مقیاس‌های اقتصادی، استفاده بیشتر از ظرفیت‌ها، صرفه‌های بهره‌وری، تنوع محصولات، ارتقای سطوح تکنولوژی تولید و بهبود فرایندهای مدیریتی بنگاه را به همراه می آورد که همگی «اثر غیرمستقیم» صادرات بر رشد را شکل می‌دهند. این موضوعات حکایت از اهمیت توسعه صادرات هم در بعد ادبیات اقتصادی و هم بعد سیاست‌گذاری اقتصادی دارد. لذا توجه به ویژگی‌های صادرات کالایی، خود یکی از مهم‌ترین تحلیل‌های روند صادرات است که ضرورت بررسی آن امری اجتناب‌ناپذیر در بعد سیاست‌گذاری اقتصادی است. بنابراین در این مطالعه سعی شد با تطبیق کدهای تعرفه صادرات غیرنفتی کشور از HS به BEC، تحلیلی کلان از محصولات صادرات غیرنفتی کشور طی سال ۱۳۹۵ در مقایسه با سال ۱۳۹۴ ارائه شود.

طبقه‌بندی BEC در گام اول محصولات تجاری را به بخش‌های مختلفی شامل غذا، مواد اولیه صنعتی، تجهیزات سرمایه‌ای، کالاهای مصرفی بادوام و کالاهای مصرفی بی‌دوام طبقه‌بندی کرده و درنهایت این محصولات را به لحاظ نوع مصرف و آثار آن در اقتصاد به سه بخش کالاهای واسطه‌ای (کالاهایی که در جریان تولید دیگر کالاها یا خدمات مصرف می‌شوند)، کالاهای مصرفی (کالاهای نهایی که در طول سال به‌طور مستقیم به‌وسیله مصرف کنندگان نهایی مصرف می‌شوند) و کالاهای سرمایه‌ای (کالاهایی که عمر اقتصادی آن‌ها بیش از یک سال است و برای تولید کالاها یا خدمات جدید به کار می‌روند و در حین تولید تغییر شکل نمی‌دهند) تقسیم می‌کند.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در سال ۱۳۹۵، بیش از ۸۷ درصد صادرات غیرنفتی به لحاظ وزنی و در حدود ۷۴ درصد آن به لحاظ دلاری در اختیار اقلام واسطه‌ای است. همچنین در سال ۱۳۹۴ نیز مانند سال ۱۳۹۵، کالاهای واسطه‌ای دارای بیشترین سهم و کالاهای نهایی مصرفی و سرمایه‌ای سهم ناچیزی از سبد صادرات غیرنفتی کشور را دارند. دو گروه کالا که از عمده‌ترین اقلام واسطه‌ای

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

صادراتی کشور به‌شمار می‌روند شامل فرآورده‌های نفتی تصفیه‌شده (شامل گازهای نفتی و هیدروکربورهای گازی شکل مایع همچنین میعانات گازی) و مواد شیمیایی (مانند اتانول و دیگر هیدروکربورهای حلقوی) است. ترکیب کالاهای واسطه‌ای به‌عنوان بزرگ‌ترین بخش از صادرات کشور، علاوه بر اینکه مرهون توسعه بهره‌برداری از میدان‌های گازی پارس جنوبی بوده، می‌تواند گویای این مهم باشد که محصولات صادراتی ایران در پایه نفت و گاز به دلیل واسطه‌ای مطرح شدن آن‌ها، با توسعه فعالیت‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز می‌تواند ارزش افزوده بیشتری را برای کشور داشته باشد. لذا انتظار می‌رود با توسعه سرمایه‌گذاری داخلی و جذب سرمایه‌های خارجی در حوزه توسعه صنایع پایین‌دستی پتروشیمی از مزیت نسبی کشور در این زمینه به طور کامل بهره‌برداری کرده و با اصلاح در الگوی صادراتی کشور با برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر، در آینده صادرات کشور به سمت صادرات کالاهای نهایی با حداکثر ارزش افزوده تغییر یابد.

٤. عملکرد واردات کالایی کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

بر اساس کدهای تعرفه هشت رقمی HS و آمار گمرک، حجم واردات کالایی سال ۱۳۹۵ معادل ۳۳،۳۹۹ هزار تن بوده و ارزش این میزان واردات برابر ۴۳،۶۸۴ میلیون دلار گزارش شده است. میزان واردات کشور در مقایسه با سال ۱۳۹۴، با کاهش ۴,۹۹ درصدی در وزن و افزایش ۵,۱۶۴ درصدی در ارزش دلاری مواجه بوده است.

در جدول شماره (۱۱) سهم بخش‌های اصلی از واردات سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ بر اساس طبقه‌بندی مذکور ارائه شده است.

جدول ۱۱. سهم ارزش دلاری محصولات وارداتی بر اساس طبقه‌بندی BEC (درصد)

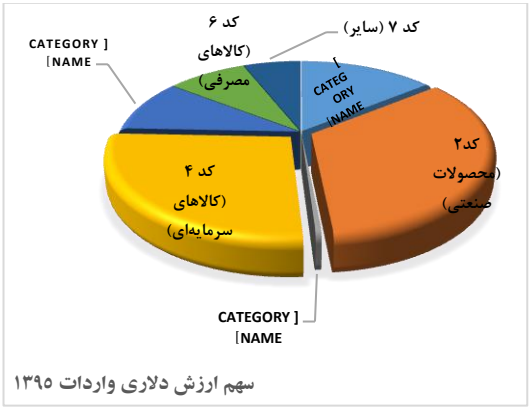
سال	کد ۱ (مواد غذایی و آشامیدنی)	کد ۲ (محصولات صنعتی)	کد ۳ (سوخت و روان‌کننده‌ها)	کد ۴ (کالاهای سرمایه‌ای)	کد ۵ (تجهیزات حمل‌ونقل)	کد ۶ (کالاهای مصرفی)	کد ۷ (سایر)
۱۳۹۵	۱۴,۲۸	۳۴,۳۷	۰,۴۵	۲۶,۸۱	۹,۸۷	۸,۴۸	۶,۰۸
۱۳۹۴	۱۵,۳۲	۳۶,۳۵	۰,۷۵	۲۵,۴۹	۸,۵۲	۷,۵۰	۵,۷۴

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

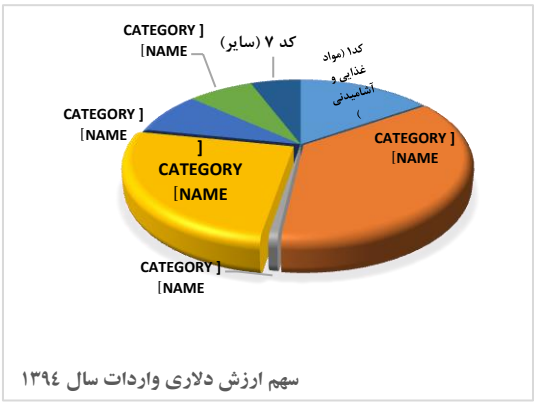
همان‌طور که قابل‌مشاهده است، بیشترین سهم واردات کالایی کشور مربوط به کد ۲ با عنوان محصولات صنعتی است که سهم ارزش دلاری آن از ۳۶,۳۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۳۴,۳۷ درصد

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. همچنین قابل ذکر است که این گروه در سال ۱۳۹۵ در حدود ۵۹,۰۷ درصد از وزن محصولات وارداتی را به خود اختصاص داده است. کمترین سهم در بین محصولات وارداتی کشور مربوط به کد ۳ با عنوان سوخت و روان‌کننده‌ها می‌شود که سهم ارزشی آن از ۰,۷۵ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۰,۴۵ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است و سهم وزنی آن نیز از ۲,۵۸ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱,۴۸ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. سهم ارزشی تجهیزات و لوازم جانبی حمل‌ونقل نیز از ۸,۵۲ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۹,۸۷ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش داشته است. در این مدت سهم کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای به ترتیب از ۷,۵۰ و ۲۵,۴۹ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۸,۴۸ و ۲۶,۸۱ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. سهم واردات مواد غذایی و آشامیدنی نیز از ۱۵,۳۲ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱۴,۲۸ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.

...

مأخذ: محاسبات تحقیق

نمودار ٤. سهم کالاهای وارداتی بر اساس طبقه‌بندی BEC در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹٤

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

٤-١. جزئیات بیشتر واردات کشور بر اساس طبقه‌بندی BEC

جدول ۱۲. محصولات وارداتی کد ۱ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC			۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۱- مواد غذایی و آشامیدنی			وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
کد ۱۱-	۱۱۱	مصارف صنعتی	۷۰۸۶٫۸۰	۲۴۲۴٫۹۲	۵۳٫۶۷	۵۲۴۲٫۱۲	۱۹۶۶٫۱۳	۴۹٫۱۶	-۱۰٫۲۱
مواد خام	۱۱۲	مصرف خانگی	۹۲۳٫۸۰	۹۹۰٫۱۳		۱۰۰۸٫۰۴	۱۱۰۰٫۰۸		
کد ۱۲- محصولات فرآوری‌شده	۱۲۱	مصارف صنعتی	۱۱۹۹٫۰۷	۱۱۱۹٫۷۲	۴۶٫۳۳	۱۷۵۰٫۷۳	۱۳۰۷٫۲۹	۵۰٫۸۴	۷٫۵۷
	۱۲۲	مصرف خانگی	۱۱۲۵٫۰۴	۱۸۲۸٫۶۸		۱۲۱۴٫۹۷	۱۸۶۴٫۲۲		

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۱۲) در سال ۱۳۹۵ به میزان ۴۹٫۱۶ درصد از مواد غذایی و آشامیدنی وارداتی کشور را مواد خام و در حدود ۵۰٫۸۴ درصد آن را محصولات فرآوری‌شده با مصارف خانگی و صنعتی تشکیل داده است. سهم و ارزش واردات مواد خام در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ کاهش یافته، ولی سهم و ارزش محصولات فرآوری‌شده برای هر دو مصرف خانگی و صنعتی افزایش یافته است. واردات مواد خام برای مصارف صنعتی و خانگی ازلحاظ وزنی در این گروه کالایی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به ترتیب با کاهش ۲۶ درصدی برای مصارف صنعتی و افزایش ۹ درصدی برای مصارف خانگی روبرو بوده است. این در حالی است که واردات محصولات فرآوری‌شده مواد غذایی و آشامیدنی برای هر دو مصارف خانگی و صنعتی طی این مدت از نظر وزنی افزایش یافته است.

جدول ۱۳. محصولات وارداتی کد ۲ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۲- سایر محصولات صنعتی		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی	درصد تغییرات ارزشی
۲۱	مواد خام	۷۸۲۴٫۷۲	۲۱۲۹٫۰۵	۱۴٫۱۰	۷۲۷۰٫۴۶	۲۲۳۱٫۳۷	۱۴٫۸۶	۴٫۸۱
۲۲	محصولات فرآوری شده	۱۲۶۶۵٫۱۵	۱۲۹۷۰٫۵۰	۸۵٫۹۰	۱۲۴۶۰٫۱۴	۱۲۷۸۱٫۱۰	۸۵٫۱۴	-۱٫۴۶

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

بـر اسـاس اطلاعـات جـدول شـماره (۱۳) در سـال ۱۳۹۵، ۱۴٫۸۶ درصـد از ارزش محصـولات صنعتی وارداتی کشور را مـواد خـام و ۸۵٫۱۴ درصـد آن را محصـولات فـرآوری‌شـده تشـکیل داده است. بـا توجـه بـه عملکـرد وارداتـی کشـور در ایـن بخـش ارزش دلاری مـواد خـام و محصـولات فرآوری‌شده در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به‌ترتیب دارای رشد ۴٫۸۱ درصـدی و کـاهش ۱٫۴۶ درصدی است. این در حالی است که از نظر وزنی هر دو گروه مواد خام و محصولات فرآوری‌شـده به ترتیب با کاهش حدود ۷ و ۱٫۶۲ درصدی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجـه بـوده اسـت. البته شایان ذکر است که محصولات صنعتی در سایر طبقات نظیر تجهیزات حمل‌ونقـل در کـد ۵ نیـز وجود دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود.

جدول ١٤. محصولات وارداتی کد ۳ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۳- سوخت و روان‌کننده‌ها		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
کد ۳۱- مواد خام		۳۹۷٫۱۵	۵۷٫۲۱	۱۸٫۴۴	۳۳۳٫۷۲	۵۳٫۴۱	۲۷٫۱۸	-۶٫۶۵
کد ۳۲- محصولات فرآوری‌شده	۳۲۱ محصولات فرآوری‌شده	۱۷۷٫۳۶	۱۵۲٫۶۳	۸۱٫۵۶	۱۱۷٫۹۴	۱۰۲٫۹۶	۷۲٫۸۲	-۴۳٫۴۵
	۳۲۲ سایر	۳۳۰٫۸۸	۱۰۰٫۴۲		۴۲٫۲۱	۴۰٫۱۴		

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۱۴) که مربوط به کد ۳ با عنوان سـوخت و روان‌کننـده‌هـا اسـت، در سال ۱۳۹۵ از نظـر ارزش دلاری سـهم مـواد خـام ۲۷٫۱۸ درصـد و سـهم محصـولات فـرآوری‌شـده ۷۲٫۸۲ درصد بوده که هر دو گروه با کـاهش ارزش واردات بـه ترتیـب مـواد خـام بـا ۶٫۶۵ درصـد کاهش و محصولات فرآوری‌شده با ۴۳٫۴۵ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده‌اند. از نظر وزنی نیز واردات کلیه محصولات این گروه طی این مدت با کاهش روبرو بوده است؛ به طوری کـه سهم واردات سوخت و روان‌کننده‌ها از نظر وزنی از ۲٫۵۸ درصد در سال ۱۳۹۴ بـه ۱٫۴۸ درصـد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. شایان‌ذکر است که گروه سوخت و روان‌کننده‌هـا کمتـرین سـهم (در حدود ۰٫۴۵ درصد) از سهم کل واردات کـالایی کشـور را در سـال ۱۳۹۵ بـه خـود اختصـاص داده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

جدول ۱۵. محصولات وارداتی کد ٤ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۴- کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) و قطعات و لوازم جانبی آن		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن هزار تن	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
۴۱	کالاهای سرمایه‌ای	۷۵۳,۶۳	۷۵۲۹,۵۵	۷۱,۱۲	۷۴۴,۲۱	۸۴۴۸,۷۲	۷۲,۱۳	۱۲,۲۱
۴۲	قطعات و لوازم جانبی	۳۶۹,۹۵	۳۰۵۷,۳۶	۲۸,۸۸	۳۸۶,۹۱	۳۲۶۵	۲۷,۸۷	۶,۷۹

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

کالاهای سرمایه‌ای (به‌جز تجهیزات حمل‌ونقل) سهم قابل‌ملاحظه ۲۶,۸۱ درصدی از کل واردات سال ۱۳۹۵ را به خود اختصاص داده است. بر اساس آمار مربوط به کد ۴ در جدول (۱۵)، سهم کالاهای سرمایه‌ای از ۷۱,۱۲ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۷۲,۱۳ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. کالاهای سرمایه‌ای این گروه از نظر وزنی کاهش ولی از نظر ارزش طی این مدت افزایش یافته است. قطعات و لوازم جانبی کالاهای سرمایه‌ای با کاهش سهم در این گروه از ۲۸,۸۸ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۲۷,۸۷ درصد در سال ۱۳۹۵ مواجه بوده است. محصولات وارداتی قطعات و لوازم جانبی طی این مدت هم از نظر وزنی و هم از نظر ارزشی افزایش یافته درحالی‌که کالاهای سرمایه‌ای از نظر وزنی کاهش (۱,۲۵ درصد کاهش وزن) و از نظر ارزشی افزایش یافته (۱۲,۲۱ درصد رشد ارزش دلاری) است.

جدول ١٦. محصولات وارداتی کد ٥ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۵- تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
۵۱- خودرو سواری		۸۳,۲۲	۱۲۳۱,۴۶	۳۴,۸۰	۱۲۰,۹۸	۲۰۰۸,۲۱	۴۶,۵۷	۶۳,۰۸
۵۲-محصولات فرآوری‌شده	صنعتی ۵۲۱	۵۳,۰۸	۴۹۶,۴۶	۱۴,۳۰	۵۸,۴۴	۳۱۲,۱۴	۷,۳۹	-۳۷,۰۵
	غیرصنعتی ۵۲۲	۱,۱۱	۹,۵۸		۰,۹۸	۶,۴۰		
۵۳-قطعات و لوازم جانبی		۳۲۰,۴۲	۱۸۰۰,۹۱	۵۰,۹۰	۳۴۷,۵۴	۱۹۸۵,۵۷	۴۶,۰۴	۱۰,۲۵

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

بر اساس اطلاعات جدول (۱۶)، واردات تجهیزات حمل‌ونقل در سال ۱۳۹۵ با کاهش ۵ درصدی در ارزش واردات نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده است. ارزش واردات خودروهای سواری کشور

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

(بخش شماره ۱ این گروه با سهم ۴۶,۵۷ درصدی) از ۱۲۳۱,۴۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۲۰۰۸,۲۱ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش داشته است. محصولات فرآوری‌شده در این گروه با کاهش سهم از ۱۴,۳۰ در سال ۱۳۹۴ به ۷,۳۹ درصد در سال ۱۳۹۵ و از نظر ارزش دلاری واردات نیز با کاهش ۳۷,۰۵ درصدی طی این مدت مواجه بوده است. واردات قطعات و لوازم جانبی با سهم قابل‌ملاحظه ۴۶,۰۴ درصد، با افزایش ۱۰,۲۵ درصدی در ارزش دلاری، در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ مواجه بوده است. این بخش (تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و لوازم جانبی) در سال ۱۳۹۵ سهمی در حدود ۹,۸۷ درصد از کل واردات کشور را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۷. محصولات وارداتی کد ٦ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC		۱۳۹۴			۱۳۹۵			
کد ۶- کالاهای مصرفی در جاهای دیگر ذکر نشده است		وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم ارزشی (درصد)	درصد تغییرات ارزشی
۶۱	کالای مصرفی بادوام	۲۵۱,۶۳	۱۰۱۵,۶۸	۳۲,۶۰	۲۲۳,۲۹	۱۱۸۶,۱۳	۳۲,۰۲	۱۶,۷۸
۶۲	کالای مصرفی نیمه بادوام	۱۰۳,۵۱	۳۸۲,۶۵	۱۲,۲۸	۱۶۰,۷۱	۶۳۵,۴۲	۱۷,۱۵	۶۶,۰۶
۶۳	کالای مصرفی بی‌دوام	۱۵۵,۴۳	۱۷۱۷,۶۴	۵۵,۱۲	۱۹۳,۸۱	۱۸۸۳,۲۶	۵۰,۸۳	۹,۶۴

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

در رابطه با کالاهای مصرفی که ۸,۴۸ درصد از سهم کل واردات را در سال ۱۳۹۵ به خود اختصاص داده، بر اساس آمار جدول (۱۷) ارزش واردات آن‌ها از ۳۱۱۵,۹۷ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۳۷۰۴,۸۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. بین کالاهای مصرفی وارداتی در سال ۱۳۹۵ محصولات مصرفی بادوام، ۳۲,۰۲ درصد، محصولات مصرفی نیمه‌بادوام ۱۷,۱۵ و در حدود ۵۰,۸۳ درصد باقی‌مانده را محصولات مصرفی بی‌دوام به خود اختصاص داده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، محصولات مصرفی بی‌دوام دارای بیشترین سهم بوده و البته این سهم در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ کاهش داشته است. شایان‌ذکر است که سهم محصولات مصرفی نیمه‌بادوام طی این مدت افزایش و کالاهای مصرفی بادوام تقریباً سهم ثابتی داشته است.

جدول کلی آمار واردات کالایی در سال ۱۳۹۵ و سال ۱۳۹۴ بر اساس طبقه‌بندی BEC در جدول شماره (۱۸) ارائه شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

جدول ۱۸. محصولات وارداتی سال‌های ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC				سال ۱۳۹۴		سال ۱۳۹۵		درصد تغییرات	
				وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن درصد	ارزش دلاری درصد
مواد غذایی و آشامیدنی	۱۱	۱۱۱	مواد خام عمدتاً برای صنعت	۷۰۸۶/۸۰	۲۴۲۴/۹۲	۵،۲۴۲/۱۲	۱،۹۶۶/۱۳	-۲۶/۰۳	-۱۸/۹۲
		۱۱۲	مواد خام عمدتاً برای مصرف خانگی	۹۲۳/۸۰	۹۹۰/۱۳	۱،۰۰۸/۰۴	۱،۱۰۰/۰۸	۹/۱۲	۱۱/۱۰
	۱۲	۱۲۱	مواد فرآوری‌شده برای صنعت	۱۱۹۹/۰۷	۱۱۱۹/۷۲	۱،۷۵۰/۷۳	۱،۳۰۷/۲۹	۴۶/۰۱	۱۶/۷۵
		۱۲۲	مواد فرآوری‌شده برای مصرف خانگی	۱۱۲۵/۰۴	۱۸۲۸/۶۸	۱،۲۱۴/۹۷	۱،۸۶۴/۲۲	۷/۹۹	۱/۹۴
محصولات صنعتی	۲۱		مواد خام	۷۸۲۴/۷۲	۲۱۲۹/۰۵	۷،۲۷۰/۴۶	۲،۲۳۱/۳۷	-۷/۰۸	۴/۸۱
	۲۲		محصولات فرآوری شده	۱۲۶۶۵/۱۵	۱۲۹۷۰/۵۰	۱۲،۴۶۰/۱۴	۱۲،۷۸۱/۱۰	-۱/۶۲	-۱/۴۶
سوخت و روان‌کننده‌ها	۳۱		مواد خام	۳۹۷/۱۵	۵۷/۲۱	۳۳۳/۷۲	۵۳/۴۱	-۱۵/۹۷	-۶/۶۵
	۳۲	۳۲۱	محصولات فرآوری شده	۱۷۷/۳۶	۱۵۲/۶۳	۱۱۷/۹۴	۱۰۲/۹۶	-۳۳/۵۰	-۳۲/۵۴
		۳۲۲	سایر	۳۳۰/۸۸	۱۰۰/۴۲	۴۲/۲۱	۴۰/۱۴	-۸۷/۲۴	-۶۰/۰۳
کالای سرمایه‌ای	۴۱		کالاهای سرمایه‌ای	۷۵۳/۶۳	۷۵۲۹/۵۵	۷۴۴/۲۱	۸،۴۴۸/۷۲	-۱/۲۵	۱۲/۲۱
	۴۲		قطعات و لوازم جانبی	۳۶۹/۹۵	۳۰۵۷/۳۶	۳۸۶/۹۱	۳،۲۶۵/۰۰	۴/۵۹	۶/۷۹

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

ادامه جدول ۱۸. محصولات وارداتی سال‌های ۱۳۹٤ و ۱۳۹۵ بر اساس طبقه‌بندی BEC

BEC				سال ۱۳۹۴		سال ۱۳۹۵		درصد تغییرات	
				وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن درصد	ارزش دلاری درصد
تجهیزات حمل‌ونقل، قطعات و لوازم جانبی	۵۱		خودرو سواری	۸۳/۲۲	۱۲۳۱/۴۶	۱۲۰/۹۸	۲،۰۰۸/۲۱	۴۵/۳۸	۶۳/۰۸
	۵۲	۵۲۱	سایر کالاهای صنعتی	۵۳/۰۸	۴۹۶/۴۶	۵۸/۴۴	۳۱۲/۱۴	۱۰/۰۸	-۳۷/۱۳
		۵۲۲	سایر کالاهای غیرصنعتی	۱/۱۱	۹/۵۸	۰/۹۸	۶/۴۰	-۱۱/۵۵	-۳۳/۱۷
	۵۳		قطعات و لوازم جانبی	۳۲۰/۴۲	۱۸۰۰/۹۱	۳۴۷/۵۴	۱،۹۸۵/۵۷	۸/۴۶	۱۰/۲۵
سایر کالاهای مصرفی	۶۱		بادوام (کالای مصرفی)	۲۵۱/۶۳	۱۰۱۵/۶۸	۲۲۳/۲۹	۱،۱۸۶/۱۳	-۱۱/۲۶	۱۶/۷۸
	۶۲		نیمه‌بادوام (کالای مصرفی)	۱۰۳/۵۱	۳۸۲/۶۵	۱۶۰/۷۱	۶۳۵/۴۲	۵۵/۲۶	۶۶/۰۶
	۶۳		بی‌دوام (کالای مصرفی)	۱۵۵/۴۳	۱۷۱۷/۶۴	۱۹۳/۸۱	۱،۸۸۳/۲۶	۲۴/۶۹	۹/۶۴
	۷		سایر	۱۳۳۰/۱۴	۲۵۲۳/۹۶	۱،۷۲۲/۲۹	۲،۵۰۶/۳۲	۲۹/۴۸	-۰/۷۰
			مجموع	۳۵۱۵۲/۱۱	۴۱۵۳۸/۵۲	۳۳،۳۹۹/۴۸	۴۳،۶۸۳/۸۷	-۴/۹۹	۵/۱۶

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

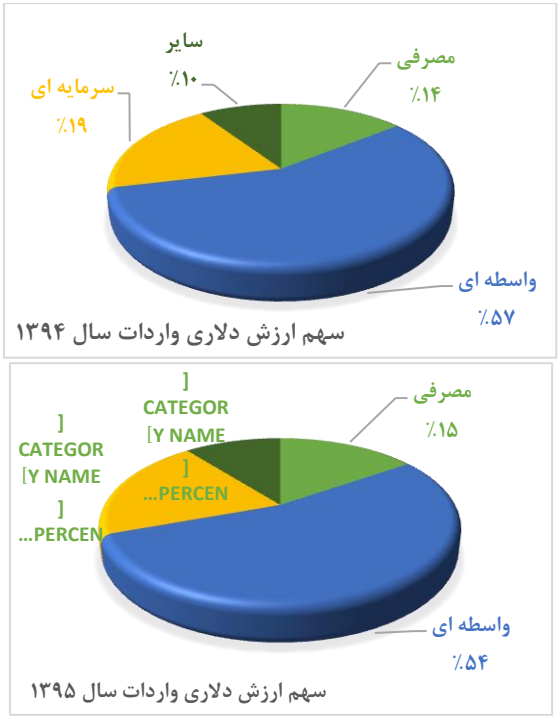
[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

٤-۲. عملکرد واردات کشور بر اساس کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای

کالاهای اقتصادی با توجه به نوع کاربردی که دارند به دو طبقه کالاهای واسطه‌ای و کالاهای نهایی تقسیم می‌شوند. کالای واسطه، کالایی است که برای تولید کالاهای دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد و برخلاف کالاهای نهایی برای استفاده‌کننده نهایی عرضه نمی‌شود. کالاهای نهایی هم با توجه به ماهیت آن‌ها و نوع تقاضای خانوار یا بنگاه به کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای تقسیم می‌شوند. با توجه به ماهیت متفاوت این کالاها و متفاوت بودن تعیین‌کننده‌های تقاضای آن‌ها این امر طبیعی است که میزان صادرات و واردات آن روندهای متفاوتی را طی کنند.

طبقه‌بندی کالاهای واسطه، مصرفی و سرمایه‌ای بر اساس طبقه‌بندی گستره اقتصادی یا BEC در این مطالعه انجام شده است. طی سال ۱۳۹۵ بخش عمده‌ای از واردات کشور را کالاهای واسطه‌ای با سهمی در حدود ۵۴ درصد تشکیل می‌دهند و کالاهای نهایی اعم از مصرفی و سرمایه‌ای درمجموع سهمی نزدیک به ۳۵ درصد از واردات کشور را به خود اختصاص داده‌اند. تنزل واردات کشور در سال ۱۳۹۵ نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۴ به طور عمده مربوط به کالاهای واسطه‌ای بوده است، به‌طوری که با کاهش سهم سبد وارداتی آن از ۵۶,۹۶ به ۵۴,۰۹ درصد در این مدت، از نظر ارزش وارداتی نیز کالاهای واسطه‌ای با کاهش ۰,۱۳ درصدی روبرو بوده است. درحالی‌که ارزش کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای طی این مدت به ترتیب با رشد ۱۲,۳۰ و ۹,۱۶ درصد همراه بوده‌اند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

مأخذ: محاسبات تحقیق

نمودار ۵. سهم کالاهای مختلف مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای در واردات نه ماهه سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴

نمودار شماره (۴) به مقایسه سهم و ترکیب کالاهای سرمایه‌ای، مصرفی و واسطه‌ای در واردات سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ می‌پردازد. برخی از کالاهای تجاری در طبقه‌بندی مذکور به دلیل مصارف متعدد قابل‌شناسایی دقیق نخواهند بود. لذا در این نمودار با عنوان سایر مطرح شده‌اند.

در جدول شماره (۱۹) نیز ارزش محصولات وارداتی به تفکیک کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای برای مقایسه بیشتر ارائه شده است.

جدول ۱۹. سهم و ارزش محصولات وارداتی نه ماهه به تفکیک کاربرد

	سال ۱۳۹۴		سال ۱۳۹۵		سال ۹۵ نسب به ۹۴
	ارزش میلیون دلار	سهم درصد	ارزش میلیون دلار	سهم درصد	تغییرات ارزشی (درصد)
کالای مصرفی	۵۹۴۴,۳۶	۱۴,۳۱	۶۶۷۵,۵۰	۱۵,۲۸	۱۲,۳۰
کالای واسطه‌ای	۲۳۶۶۰,۰۸	۵۶,۹۶	۲۳۶۳۰,۰۲	۵۴,۰۹	-۰,۱۳
کالای سرمایه‌ای	۸۰۲۶,۰۱	۱۹,۳۲	۸۷۶۰,۸۶	۲۰,۰۶	۹,۱۶
سایر	۳۹۰۸,۰۶	۹,۴۱	۴۶۱۷,۴۹	۱۰,۵۷	۱۸,۱۵

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس کدهای تعرفه HS گمرک و تبدیل آن‌ها به کدهای BEC

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

با توجه به نتایج نمودار شماره (۴) و جدول شماره (۱۹) می‌توان بیان داشت که بیشترین سهم از واردات کالاها مربوط به کالاهای واسطه‌ای است، به طوری که در سال ۱۳۹۵ سهمی در حدود ۵۴,۰۹ درصد از سبد واردات کشور را به خود اختصاص داده است. واردات کالاهای واسطه‌ای در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ هم در ارزش وارداتی و هم در سهم سبد وارداتی کشور با کاهش مواجه بوده است. به طوری که ارزش واردات کالاهای واسطه‌ای با ۰,۱۳ درصد کاهش، در سال ۱۳۹۴ از ۲۳۶۶۰,۰۸ میلیون دلار به ۲۳۶۳۰,۰۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. همان‌طور که قابل‌مشاهده است، کالاهای مصرفی با افزایش سهم از ۱۴,۳۱ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۱۵,۲۸ درصد در سال ۱۳۹۵ و با رشد ۱۲,۳۰ درصدی، ارزش وارداتی آن از ۵۹۴۴,۳۶ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ به ۶۶۷۵,۵۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ مواجه بوده است. کالاهای سرمایه‌ای نیز مانند کالاهای مصرفی طی این دوره هم از نظر ارزشی (رشد ۹,۱۶ درصدی) و هم از لحاظ سهم از سبد واردات کشور با افزایش روبرو بوده است.

٤-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تحلیل واردات

کالاهای وارداتی و صادراتی به لحاظ نوع مصرف و آثار آن در اقتصاد به سه بخش کالاهای واسطه‌ای (کالاهایی که در جریان تولید دیگر کالاها یا خدمات مصرف می‌شوند)، کالاهای مصرفی (کالاهای نهایی که در طول سال به‌طور مستقیم به‌وسیله مصرف‌کنندگان نهایی مصرف می‌شوند) و کالاهای سرمایه‌ای (کالاهایی که عمر اقتصادی آن‌ها بیش از یک سال است و برای تولید کالاها یا خدمات جدید به کار می‌روند و در حین تولید تغییر شکل نمی‌دهند) تقسیم می‌شوند.

اهمیت طبقه‌بندی کالاها و خدمات وارداتی برحسب کاربرد آن از این جهت است که افزایش و کاهش واردات در هر طبقه به‌گونه‌ای متفاوت بر اقتصاد کشور اثرگذار است. رشد واردات کالاهای سرمایه‌ای به معنی رشد سرمایه‌گذاری در کشور است. افزایش واردات کالاهای واسطه‌ای به‌منزله افزایش تولید به‌ویژه در بخش صنعت می‌تواند قلمداد شود، درحالی‌که رشد واردات کالاهای مصرفی می تواند ضمن اینکه تهدیدی برای تولید این کالاها در داخل باشد، از کاهش مزیت تولید این کالا در داخل کشور خبر دهد. البته این تفاسیر جنبه بلندمدت داشته و نمی‌توان با نوسانات کوتاه‌مدت این نتیجه‌گیری را به قطعیت بیان داشت.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

در سال ۱۳۹۵ از مجموع کالاهای وارداتی، اقلام سرمایه‌ای به لحاظ وزنی افتی نزدیک به ۰,۵ درصد و به لحاظ ارزشی رشد ۹,۱۶ درصدی را نسبت به سال ۱۳۹۴ تجربه کرده‌اند. روند واردات کالاهای واسطه‌ای در مدت‌زمان مورد بررسی به لحاظ وزنی با افت نزدیک به ۷,۸۲ درصد و به لحاظ ارزشی نیز با افت ۰,۱۳ درصدی همراه بوده است. به طور کلی، واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای، همچنین کالاهای سرمایه‌ای به این دلیل که در فرایند تولید به کار گرفته می‌شوند، نقش مستقیمی در افزایش تولیدات داخل، رشد اقتصادی و صادرات دارند. با این حال واردات کالاهای مصرفی در این دوره به لحاظ وزنی و ارزشی رشد بیشتری داشته است. بر اساس آمار، واردات کالاهای مصرفی در سال ۱۳۹۵ رشد نزدیک به ۹,۴۲ درصدی به لحاظ وزنی و رشد نزدیک به ۱۲,۳۰ درصدی به لحاظ ارزشی را تجربه کرده است. با وجود آنکه آمار اعلام‌شده از تأثیر منفی روند کاهشی واردات کالای «واسطه‌ای و سرمایه‌ای» بر بخش تولید حکایت دارد، اما برخی کارشناسان معتقدند که تأثیر واردات کالای واسطه‌ای و سرمایه‌ای یک به یک نبوده و برخی از کالاهای واسطه‌ای که وارد کشور می‌شود عمدتاً کالای سرمایه‌ای محسوب می‌شود، به همین دلیل افت روند واردات کالای سرمایه‌ای به لحاظ وزنی را در کوتاه‌مدت نمی‌توان چندان اثرگذار دانست؛ اما درحالی‌که اگر این روند تداوم داشته باشد موجب کاهش رشد اقتصادی کشور خواهد شد. بر اساس آمار اعلام‌شده، مجموع کالای سرمایه‌ای واردشده به کشور در سال ۱۳۹۵ بیش از ۸۰۲,۶۴ هزار تن به ارزش نزدیک به ۸۷۶۰,۸۶ میلیون دلار بوده است. واردات کالای مصرفی نیز در این مدت برابر با ۲۸۰۱,۸ هزار تن بوده که ارزشی برابر با ۶۶۷۵,۵ میلیون دلار دارد. حجم کالای واسطه‌ای نیز در این مدت برابر با ۲۷۸۳۳,۸۳ هزار تن به ارزش ۲۳۶۳۰,۰۲ میلیون دلار بوده است.

منابع:

- پرتال گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمار مقدماتی ماهانه، (http://www.irica.gov.ir/Portal/home)
- United Nations, ”Conversion table HS 2012 to BEC “(http://unstats.un.org)

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

پیوست

جدول ۲۰. وزن و ارزش دلاری صادرات گاز طبیعی و میعانت گازی بر اساس تعرفه *HS*

HS		BEC	۱۳۹۴		۱۳۹۵		
فصل ۲۷- سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها، مواد قیری، موم‌های معدنی		کد ۳	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	رشد ارزشی درصد
۲۷۱۱۱۱۹۰	گاز طبیعی مایع‌شده	۳۲۲	۳,۳	۱,۱	۹۷۲۵	۲۰۷۹,۳	۱۸۸۹۲۷,۲
۲۷۰۹۰۰۱۰	میعانات گازی	۳۱	۰	۰	۱۸۶۶۲,۸	۷۳۱۹,۶	

مأخذ: استخراج‌شده از منابع آماری گمرک جمهوری اسلامی ایران

همان‌طور که در جدول شماره (۵) نیز اشاره شد، افزایش قابل‌ملاحظه‌ای در کد ۳۱ طبقه‌بندی BEC در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ به وجود آمده است که این موضوع مرهون اضافه شدن محصول میعانات گازی در ردیف تعرفه کالاهای صادرات غیرنفتی کشور از ابتدای سال ۱۳۹۵ است. آمار مربوط به صادرات این محصول با در نظر گرفتن ردیف تعرفه مجزای (HS۲۷۰۹۰۰۱۰)، از ابتدای سال ۱۳۹۵ به گزارش‌های آماری صادرات غیرنفتی گمرک اضافه شده است. لذا می‌توان افزایش سهم مواد خام گروه ۳۱ یعنی مواد خام سوخت و روان‌کننده‌های طبقه‌بندی BEC را ناشی از افزایش بیش از ۷ میلیارد دلاری ارزش میعانات گازی دانست. شایان ذکر است که سهم میعانات گازی از کل صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۵ از نظر ارزشی در حدود ۱۶ درصد و ازلحاظ وزنی در حدود ۱۴ درصد بوده است.

قابل ذکر است به اذعان برخی کارشناسان، حجم صادرات میعانات گازی در کد تعرفه گاز طبیعی مایع‌شده با ردیف تعرفه HS ۲۷۱۱۱۱۹۰ تا سال ۱۳۹۴ اعلام می‌شد، درحالی‌که از سال ۱۳۹۵ این محصول وارد تعرفه جدید ۲۷۰۹۰۰۱۰ شده است. اما با توجه به اطلاعات جدول ۱۱ که از گزارش‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران استخراج شده

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]

است، صحت این موضوع مورد تشکیک قرار دارد، زیرا ردیف تعرفه‌ای گاز طبیعی مایع‌شده در سال ۱۳۹۵ نیز دارای صادرات بوده (علی‌رغم ایجاد ردیف میعانت گازی، ردیف تعرفه‌ای گاز طبیعی مایع‌شده حذف نشده است) و کاملاً قابل‌مشاهده است که گاز طبیعی مایع‌شده به غیر از میعانات گازی در سال ۱۳۹۵ نیز رشد قابل‌ملاحظه‌ای داشته است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-01]